gen" zichtbaar ingenomen. Zimbabwes minister van economische planning, Chidzero, was ervan onder de indruk dat zoveel geld in slechts zes maanden (sinds de april-bijeenkomst in Lusaka) beschikbaar kwam. Voeg daar nog bij dat de hele conferentie het werk was van de negen zelf, en dat zij ook de prioriteiten binnen de honderd projecten stelden. Bovendien zaten er vertegenwoordigers uit Oost, West en olielanden rond de tafel. Sommige waarnemers bestempelden de conferentie als een voortzetting van de Noord-Zuid-dialoog.

Hoewel de discussies in de conferentiezaal zich angstvallig beperkten tot economische en technische onderwerpen, was het duidelijk dat het hele idee van de economische regionale samenwerking een grote politieke betekenis heeft. Door samen economisch sterker en minder afhankelijk van Zuid-Afrika te worden beogen de negen ook meer politieke bewegingsvrijheid ten opzichte van Zuid-Afrika te krijgen. En zonder dat kan er van een effectieve steun aan de bevrijding van Namibië en Zuid-Afrika geen sprake zijn.

Als een westerse minister als Van der Klaauw mocht denken dat een forse ontwikkelingsbijdrage aan de negen hun steun aan de (gewapende) bevrijdingsstrijd van Zuid- en Zuidwest-Afrika zou doen afnemen, dan is hier in Maputo gebleken dat die hoop ijdel is, ook wat betreft economische sancties tegen Zuid-Afrika. Mozambique's minister van buitenlandse zaken Chissano wees Nederland op zijn verantwoordelijkheid in dit opzicht en vond dat je niet moet wachten tot andere landen ook zo ver zijn een bepaalde stap tegen Zuid-Afrika te nemen. Hij prees de Zweedse eenzijdige stap om geen nieuwe investeringen in Zuid-Afrika toe te laten. Dit standpunt werd twee weken later door Tanzania en Zimbabwe bevestigd in een gezamenlijk communiqué ter gelegenheid van het staatsbezoek van Nyerere aan Zimbabwe.

Met deze conferentie heeft Zuidafrika's poging om alle landen in de regio in een economisch samenwerkingsverband onder zijn leiding op te nemen en zo uit zijn isolement te geraken, schipbreuk geleden voor de ogen van de hele wereldgemeenschap, bijeen in Maputo op een granaatworpafstand van Zuid-Afrika. Ook moet Zuid-Afrika met lede ogen toezien hoe, na de heropening van de grens tussen Mozambique en Zimbabwe, een steeds groter deel van de handel in de regio via Mozambikaanse havens en spoorlijnen zal lopen.

Cheques

Nu op de conferentie al vele cheques zijn uitgeschreven, begint het eigenlijke werk pas. Welke donor gaat welk project betalen? Nederland gaat de haalbaarheidstudie van de haven van Beira doen en hoopt daar later te mogen baggeren. Finland levert liefst consultants, Italië telecommunicatie-apparatuur. Verder zijn een aantal projecten te groot voor één enkele donor, zodat er samengewerkt moet worden. En dan het geld van de EEG: dat is – als eis van Frankrijk en West-Duitsland – alleen bestemd voor landen die via het verdrag van Lomé met de EEG geassocieerd zijn. Angola en Mozambique zijn geen lid, vanwege een meningsverschil over de status van West-Berlijn. Maar de helft van de projecten ligt juist in Mozambique. De Scandinavische landen zijn achter de schermen al bezig om door pooling de restricties op het EEG-geld te verzachten. Overigens stelden de EEG-leden Nederland, België en Italië heel duidelijk dat hun geld bedoeld was voor alle negen landen. Tenslotte moeten er ook nog diverse studies gemaakt worden van projecten die nu alleen maar geschetst waren.

De Scandinavische landen financieren hiervoor een permanent secretariaat in Maputo. Dat bureau moet ervoor zorgen dat reeds in maart van dit jaar de eerste projecten in uitvoering gaan, waaronder de spoorlijn Nacala-Malawi. Eind van dit jaar zal dan in Malawi de volgende conferentie plaatsvinden om de voortgang te bespreken die zuidelijk Afrika maakt op weg naar zijn economische bevrijding.

Tamme Hansma

Antillen zien onafhankelijkheid nog niet zitten

De economische basis ontbreekt voor volledige politieke onafhankelijkheid.

Als gevolg van de hoge geboortecijfers van de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig is bijna veertig procent van de bevolking van de Antillen jonger dan vijftien jaar en staat de regering voor de opgave in het begin van de jaren tachtig jaarlijks 1500 tot 2000 arbeidsplaatsen te scheppen. En dat terwijl de werkgelegenheid sinds de jaren vijftig in bepaalde sectoren eerder af- dan toegenomen is. In de olie-industrie bijvoorbeeld beschikte men in 1952 nog over 21.000 arbeidsplaatsen. Daarvan waren er in 1976, na de automatisering, nog slechts 4100 over.

De industrialisatie-politiek is mislukt, ondanks de Nederlandse financiële steun waarmee in 1958 een begin gemaakt werd. Voor zover tien jaar later sprake was van economische groei, betrof dat slechts de particuliere winsten die naar het buitenland verdwenen. De politiek kwam erop neer dat de regering het zo aantrekkelijk mogelijk maakte voor buitenlandse ondernemingen om zich in de Antillen te vestigen. Tot de lokmiddelen behoorde dat er geen wettelijk minimum-loon werd vastgesteld.

Een belangrijke reden voor de mislukking van die politiek moet gezocht worden in de natuurlijke beperkingen waarmee de Antillen te kampen hebben. De economie is kleinschalig van karakter, wat nog wordt versterkt door een zekere eilandelijke rivaliteit. De afzetmogelijkheden voor industrieprodukten op de binnenlandse markt zijn dus beperkt. Bovendien wordt de afzet in het Caribisch gebied bemoeilijkt door tal van maatregelen, waarmee de landen in het gebied hun eigen industrie trachten te beschermen.

Integratie

De belastingfaciliteiten hebben slechts in beperkte mate effect, omdat ook andere (ei)landen potentiële investeerders zulke faciliteiten in het vooruitzicht stellen. Vandaar dat je in het Caribisch gebied veelvuldig bedrijven ziet „hoppen" van het ene eiland naar het andere, telkens wanneer er weer een periode van belastingvrijdom afloopt. De gedachte aan economische integratie in het gebied lijdt vaak schipbreuk op deze realiteiten. Zelfs binnen de Antillen levert die integratie problemen op, zoals bleek uit een brief van de Arubaanse Kamer van Koophandel in 1975 aan premier Den Uyl. Daarin werd benadrukt dat de economieën van Aruba en Curaçao elkaar niet aanvulden, maar juist uitsloten. Dit in tegenstelling tot de Westduitse en de Nederlandse economie, aldus deze brief.

Tegen deze achtergrond valt te begrijpen dat het eilandenrijk niet staat te springen om politieke onafhankelijkheid. Tijdens de driehoeksbesprekingen in 1974-1975 tussen de ex-premiers Juancho Evertz, Henk Arron en Joop den Uyl stelde Evertz dat de onafhankelijkheid van de Antillen stapsgewijs tot stand zou moeten komen, anders dan die van Indonesië,

Onze Wereld. – Nr. 2 februari 1981

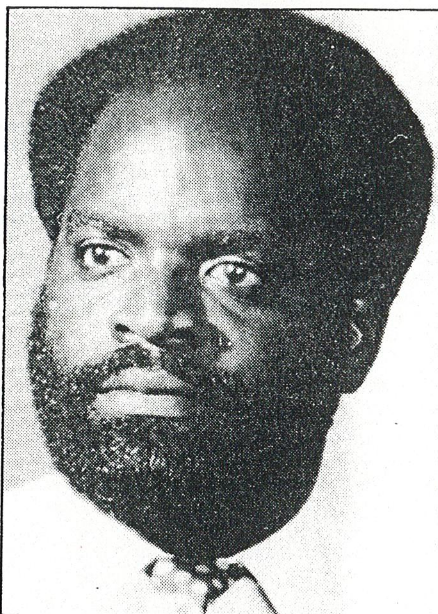
Nieuw-Guinea en Suriname. In de *eerste* fase zou de nadruk moeten liggen op een zo volledig mogelijke interne zelfstandigheid van de eilanden, de opstelling van een sociaal-economisch plan en verhoging van bijzondere technische en financiële bijstand. In de *tweede* fase zou vanuit de interne zelfstandigheid een nieuw samenwerkingsverband tussen de eilanden tot stand moeten komen. In de *derde* fase zou dan de voorbereiding van de onafhankelijkheid worden afgerond, maar niet eerder dan wanneer de bevolking van de eilanden een redelijk niveau van economische ontwikkeling heeft bereikt met voldoende werkgelegenheid als basis voor een menswaardig bestaan.

Dienstencentrum

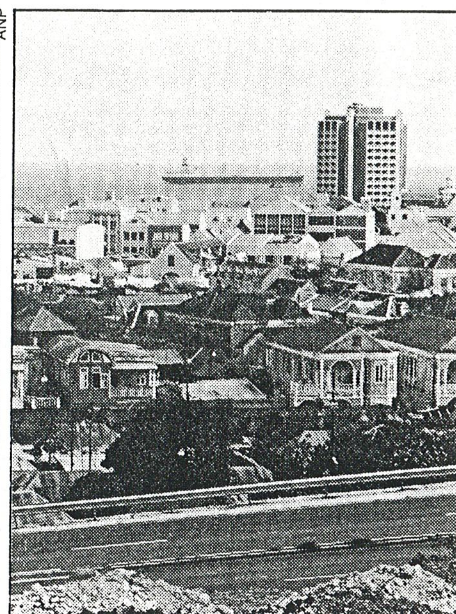
In 1977 werd de Gemengde Commissie van Antilliaanse en Nederlandse deskundigen gevormd die twee jaar later een zwaarlijvig rapport deed verschijnen: „Aanzet tot een integraal beleidskader voor de Nederlandse Antillen in de jaren tachtig." Het rapport legt de nadruk op het uitbouwen van de Antillen als een internationaal dienstencentrum. De mogelijkheden die de van oudsher bestaande „brugfunctie" biedt op het terrein van toerisme, internationale handel en financiële activiteiten zouden moeten worden uitgebreid door ook de internationale dienstverlening op het gebied van communicatie, transport en onderwijs aan te moedigen. Het komt erop neer dat de Antilliaanse economie geen wezenlijk nieuw pad inslaat maar dat de traditionele ontwikkeling efficiënter moet worden aangepakt.

De voorzitter van de commissie prof. Hoetink: „We hebben naarstig gezocht naar ideeën om de Antilliaanse economie sterker te maken door dingen te bedenken die nog niet bedacht zijn, maar het is tot onze spijt niet gelukt zulke vernieuwingen in onze voorstellen op te nemen. Het blijkt dat de mogelijkheden goed zijn uitgebuit. De paden die de Antilliaanse economie zijn opgegaan blijken de juiste te zijn. Wij zien als enige mogelijkheid de brugfunctie verder uit te diepen. Er zijn mensen die menen dat je landbouw heel sterk moet bevorderen. Natuurlijk mag je die aanmoedigen, maar je mag niet veronderstellen dat hij een nieuwe pijler zal worden van de Antilliaanse economie. Datzelfde geldt voor de zware industrie."

Het rapport werd niet zonder kritiek ontvangen. Gesteld werd dat vooral de multinationals van de dienstverlenende functie zouden profiteren. Liever zou men projecten gefinancierd zien, die direct of op korte termijn de armsten in de samenleving ten goede komen. Om deze kritiek te weerleggen werd de gouverneur van de Nederlandse Antillen drs Ben Leito persoonlijk van stal gehaald. Ter gelegenheid van de opening van de Universiteit van de Nederlandse Antillen zei hij: „Iedereen is

ANP

● *De Antilliaanse premier Don Martina*

ANP

● *Willemstad (Curaçao)*

vanzelfsprekend vrij om geen voorstander te zijn van multinationals. Het is echter een feit dat onze sociale bewogenheid binnen het raam van de huidige economische orde, of wij willen of niet, onder meer dankzij de multinationals in concrete sociale voorzieningen kan worden omgezet. Het economisch draagvlak dat mede door de multinationals wordt geschapen bepaalt de financiële draagkracht van het land en daarmee de mate waarin sociale voorzieningen op verantwoorde wijze, dat wil zeggen in dit geval binnen de grenzen van het financieel mogelijke, getroffen kunnen worden."

Politieke wil

Interessant voor de toekomst is de derde fase waarin Juancho Evertz namelijk de politieke onafhankelijkheid koppelde aan het niveau van economische ontwikkeling. Prof. Hoetink: „Wij hebben gezegd dat het wetenschappelijk niet mogelijk is te stellen: bij die economische situatie is onafhankelijkheid mogelijk of onmogelijk. Wij vinden dat die beslissing over onafhankelijkheid een politieke beslissing is, die afhangt van de politieke wil van de bevolking van de Nederlandse Antillen en van haar politici."

De regering van Don Martina heeft bewezen dat zelfwerkzaamheid door de Antillianen mogelijk is. Zijn kabinetsperiode wordt populair de o.o.z.-periode genoemd: orde op zaken. Aan de afhankelijkheid van de Nederlandse Antillen van de internationale ontwikkelingen kan hij echter moeilijk tornen en aan de economische orde evenmin.

Twee studenten economie namen als uitgangspunt voor hun doctoraalscriptie over de Antillen dat een algemene oorzaak aan te geven is voor de afhankelijkheid van ontwikkelingslanden. Deze oorzaak is de historische integratie van deze landen in een mondiaal economisch systeem waarin hun ontwikkeling bepaald en beperkt wordt door de ondergeschikte functie die zij in dit systeem vervullen. Aan het eind van hun scriptie (De Nederlandse Antillen; een analyse van hun afhankelijkheid) bieden Marga van Dieten en Leo Maduro dan ook een totaal ander perspectief: „Wat wij wel als oplossing zien is een verbreking van de afhankelijkheidsrelaties door een socialistische revolutie; en een samenwerking op socialistische basis met andere naties in de omgeving (en elders), die zich onttrokken hebben aan de overheersing door het internationaal kapitaal. Een dergelijke samenwerking van Caribische landen zou de vele natuurlijke beperkingen kunnen opheffen, die deze landen bezitten. Dan pas kunnen de mogelijkheden die deze landen bezitten optimaal benut worden."

Zij zijn zelf echter niet al te optimistisch over dit perspectief: „De Antillen en de andere Caribische naties zitten binnen de directe invloedssfeer van de machtigste metropool, de Verenigde Staten. Zoals in hun geschiedenis zullen de Antillen ook in de nabije toekomst afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in het internationale kapitalistisch systeem. Zelfs wanneer die socialistische samenwerking werkelijkheid zou worden, dan nog zal jarenlang de historisch gegroeide afhankelijkheid een ernstige belemmering blijven vormen voor de ontwikkeling van de Antillen. De afhankelijkheid verdwijnt niet met het verbreken van de afhankelijkheidsrelaties. Zij zal slechts geëlimineerd worden door een langdurige, op rationele basis georganiseerde inspanning van een socialistische samenleving."

Mario Croes